SILTUMS, KAS NEGAIST CAUR GADIEM

30 GADUS SAVAI SKOLAI IR UZTICIGS RUDZĒTU VIDUSSKOLAS SKOLOTĀJS KAZIMIRS ANSPOKS

Gadās, skolas ceļā satikdami šo cilvēku ar mugursomu, no kuras spraucas dēlīšu gali vai citi koka gabali, paziņas taujā: «Ko, vai malku ved uz skolu?». «Atnāciet,» viņš atsmej, «redzēsiet, ka mani kabineti ir siltāki.»

IR jau arī. Ir cilvēciski silti šajos zīmēšanas, rasēšanas, darbmācības kabinetos Rudzētu vidusskolā, silti viņa — skolotāja Kazimira Anspoka — audzēkņu sirdīm viņa labestības sirsnīgajā starojumā. Bet mugursomas saturs? To nebūt nav paredzēts atdot sadegšanai liesmās, tas, paklaudamies jauno prātu fantāzijai un brieduma gadu pieredzes vadībā, pārtop jaukās lietās. Tiem, kas tikko nāk saskarē ar darbmācību, iespēja strādāt ar bērzu, egli. Vecāko klašu «speciem» tiek kas vērtīgāks — ābeles, oša materiāli. Tos ošus jau viņš pats atpirka no kāda saimnieka, kura māja tika nojaukta. Pats gādāja par sastrādāšanu, žāvēšanu. Mugursomā pamazām vien kokmateriāls aizceļoja uz skolu. Un kā bija ar to melno ozolu? Izcilo materiālu kokapstrādes darbiem viņš izcēla no upes, ilgi pūtināja salmu gultvietā, tos regulāri mainot. Nolikts žūt «saviem spēkiem», ozols būtu saplaisājis, bet salmi pamazām vien uzņēma mitrumu. Nu tapa brīnišķīgs materiāls darbam.

Skolotāja Kazimira Anspoka vārds rajona pedagogiem nav svešs. Sogad aprit trīsdesmit gadi, kopš Rudzētu vidusskolā viņš māca zīmēšanu, rasēšanu un darbmācību. Skolotāja darbs aizvien ir ticis mērīts ar citu darbu. Ar viņa audzēkņu darbu. Ar pamatu stingrību, uz kuriem stāv jaunais cilvēks. Ir liela vara dota Kazimira Anspoka rokās — pirmām kārtām jau darbmācības skolotājs šodien ir tas, kas sāk skolēna gatavošanu darba dzīvei. Liek pamatus estētisko jūtu veidošanai, un daudziem, iespējams, praksē nekad vairs nevajadzēs pasaules redzējumu izlikt krāsās uz papīra, bet nepieciešamība redzēt, vēl vairāk, tiekties pēc skaistā un to izkopt savā tuvumā, būs palikusi.

Šī skolotāja audzēkņi — tradicionāls kontingenta papildinātājs Rēzeknes lietišķās mākslas skolā. Talantīgi mākslinieki noformētāji, kam piedevām nāk līdzi Rudzētos gūta neatlaidība. K. Anspoka audzēkņi ir arī regulāri labāko vietu ieguvēji rajona tēlotājmākslas olimpiādēs. Piemēram, šogad no šāda mēroga pasākuma no 17 jaunajiem rudzētiešiem 12 atgriezās kā godalgotu vietu ieguvēji. Pērn — deviņi, aizpērn — astoņi... Bet, varbūt, svarīgāki par šiem skaitļiem ir tie ikdienas rīti, kad ap pulksten astoņiem pie kabineta durvīm skolotāju sagaida ar autobusu atbraukušie bērni: «Skolotāj, pastrādāsim!». Un šie vārdi otrreiz atkārtojas pēcpusdienā, kad, gaidot reisa autobusu, lai nokļūtu mājās, zēni labprāt izvēlas darbošanos ar kaltiem, ēvelēm, virpu, un top kāda jauna lieta skolai, pašiem vai mātei dzimšanas dienā.

STARP citu par ēvelēm. Un par entuziasmu un ieinteresētību. Nē, vispirms tomēr par ēvelēm. Kad un kāpēc šis darbarīks — ērts un drošs arī tad, ja iegūlis neiestrādātās delnās, pazudis no mūsu veikaliem, atbrīvojot vietu savam vārdabrālim pēc nosaukuma, taču neparocīgam, pārlieku modernizētam sava primārā uzdevuma veikšanai. Grūti nākas skolām «sagādāt nepieciešamos darba rīkus — obligāto priekšnosacījumu sekmīgai skolu reformas un pašas dzīves izvirzītajai prasībai jauniešus sagatavot darbam. Arī izejmateriālus. Nevar noliegt — pērn centralizēti no rajona izglītības nodaļas saņēma ozola dēļus, taču ne pēc kvantitātes, ne pēc kvalitātes jauno daiļamatnieku un skolotāja prasībām neatbilstošus. Kaut arī tas nav paredzēts skolas mācību programmā, bet tā kā šodiena mūs mudina uz jaunradi ikvienā vietā, kur novecojuši priekšraksti kavē gaitu uz priekšu, vai zēniem nederētu iemācīties arī to posmu, kā no meža pārnāk koks, kā tas sagatavojams, lai pēc tam būtu lietojams?

Tik bieži mūsu sarunā ar skolotāju Kazimiru Anspoku ir iedzirkstījies humors, un te nu tas jau kļūst par sarkasmu, kad viņš saka: «Ja es savu skolēnu vecākiem palautātu — parādiet sava dēla ēveli vai kādu citu darba rīku, reti kurš to varētu izdarīt. Ja es palautātu, parādiet, kādas un cik alkoholisko dzērienu pudeles «katram gadījumam» jūs turat mājās, reti kurš to nevarētu izdarīt». Te, protams, vairs nevar runāt par grūtībām rīku iegādē, jo uz ikdienišķu pircēju daudzi skolām izlūtami ierobežojumi nemaz neattiecas. Te esam nonākuši jau pie solītās sarunas par entuziasmu un ieinteresētību.

Cik bieži vecāku gadagājumu skolotāju vārdos nākas dzirdēt, ka mainoties paaudzēm, mainījusies attieksme pret jaunradi. Kur nu tās skaistās vasaras, kad vienu dienu nedēļā visi pulcējās un devās kliejojumos pa apkārtni zīmēt no dabas. Stāvēja uz Ošas tilta un pūlējās krāsās izlikt to mākoņu skreju, kas virs galvām, un to, kas mūžam mainīgajā straumē. Dienas, kad kolektīvi salika naudu un gādāja labas krāsas, papīru. Bija nesalīdzināmi vieglāk it kā viena toņa skaņām, nu reizēm sēž kāds stūrgalvis klasē un paziņo: man nav papīra un es jau nebraukšu to meklēt.

TOMĒR skolotāja Kazimira Anspoka klasē disciplīna valda.

— Nekad nevienu neesmu izraidījis no stundas ārā, pat ja viņš to būtu pelnījis. Kam kāds labums, ja pa to laiku stutēs koridora sienas? — viņš tā taujā un atbildi negaida, jo apstiprinošu atbildi jau saņēmis praksē. Rudzētu vidusskolas direktors Vladislavs Sprinģis saka, ka prasme ar jautrību, ar labestību, ar trāpīga humora vārdiem būt par situācijas noteicēju klasē skolotājam Kazimiram Anspokam cienu un autoritāti sagādājusi arī skolas kolektīvā. Un savukārt cienas pilni bija arī vārdi, ko par jauno skolas vadītāju teica pieredzējušais pedagogs:

— Mūsu direktors ir enerģisks, darbīgs. Gudrs kā vadītājs, jo nekad nepieļauj uzliesmot kīviņiem, kaška meklēšanai, aizvainošanai. Atsevišķu enerģiju, kas draud izlauzties nelabvēlīgā attiecību saasinājumā, vienmēr ievirza darbā kopējai lietai.

Šādā labvēlīgā gaisotnē plaukusi arī paša skolotāja jaunrade — skolas estētiskais noformējums aizvien veikts viņa rokām, tāpat stendi, kas guvuši godalgas pat republikas mērogā.

— Kur meklējama sākotne jūsu jaunradei? — pavaicāju cienījamajam pedagogam.

— Laikam iedzimta. Bet pēc tam nostiprināta. Kā šodien atceros tās senās trešdienas manā bērnībā, kad Preiļos bija tirgus. Jau kilometriem tālu ar brāli skrējām tēvam pretī, kad viņš atgriezās no tirgus. Vienmēr jaunas krāsas atvezdams. Bērnība manās atmiņās nāk ar krāsu stipro smaržu. Tad mēs abi ar brāli zīmējām. Tēvs, ieraudzījis, ja blēņojamies, vienmēr norīkoja strādāt. Ja redzēja, ka zīmējam, klusu atkāpās un aizgāja. Māsa bija un ir veikla rokdarbniece.

Talanta iedzimtība turpinās. Pārcilāju paprāvo karikatūru kaudzīti, ko Anspoku dēls (arī Kazimirs) sūtījis no armijas mājās. Jautrie attēli no dienesta dzīves nereti aizstājuši vēstules, jo ko vēl var piebilst, piemēram, pie smiekligā zīmējuma, kur jaunkareivis pats piešuj pogu vai ēd pirmās vakariņas. Nu Anspokam jaunākajam sākusies darba dzīve. Viņš, Rēzeknes lietišķās mākslas vidusskolas absolvents, strādā par noformētāju rajona patērētāju biedrībā. Ar meitas Daces rokdarbnieces prasmi mums nav nācies iepazīties, toties ar ko citu gan — mūsu laikrakstā bija publicēts fragments no viņas plašā pētījuma par kolhozu «Krasnij Oktjabrj» un Rudzētu sovhozu. Viņas (LVU studentes) darbs republikas studentu zinātnisko darbu konkursā ieguva 1. vietu.

Kazimira Anspoka vaļasprieks ir bites. Mālkalni. Te zied tās liepas un āboliņš, kur savu darba mūžu aizvada bites. Te ir tā vieta, kur cēlis, remontējis un izdaiļojis savas mājas skolotājs Kazimirs Anspoks ar savu dzīvesbiedri, arī pedagoģijas darba veterāni fizkultūras skolotāju Olgu Anspoku. Un simboliski šis vārds — Mālkalni — raksturo abu skolotāju dzīves gājumu — kalnup.

L. RANCĀNE